

Ülkemiz Maliye İdaresinin Muhasebe Uygulamalarından Beklentileri¹

MUSTAFA ÖZDİL-

Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Sayın Başkan, değerli konuklar; benim konum “Malîye İdaresinin Muhasebe Uygulamasından Beklentileri.”

Konuma geçmeden evvel, özellikle böyle bir toplantıyı düzenleyen İstanbul Muhasebeciler ve Malî Müşavirler Odasına ve diğer emeği geçenlere teşekkür etmekle sözlerime başlamak istiyorum.

İki gündür yapılan tartışmalardan, muhasebenin önemi ve muhasebenin dünya çerçevesinde ve Türkiye’de nasıl bir fonksiyon icra etmesi gerektiğini çok açıklıkla ve detaylı olarak öğrendik.

Hepimizin de bildiği gibi, muhasebe statik bir olay değil, statik bir olgu değil ve zamanla ve şartlara göre kendini değiştirmekte ve kendine göre fonksiyonlarını icra etmektedir. O bakımdan, muhasebeyi statik bir hâlde kabul edemediğimiz gibi, homojen de kabul edemiyoruz, homojen de değil muhasebe; her yerde her zaman aynı anlama gelen ifadelerden de yoksun. Ve bu nedenle de zaten hesapların ve bilânço kalemlerinin hangi anlama gelmesi gerektiği konusunda çalışmalar yapılarak nitekim muhasebe tek düze hesap plânları hazırlanmak zorunluluğunda kalmış.

Muhasebenin fonksiyonlarına baktığımızda, giderek fonksiyonlarının iktisadî fonksiyona doğru değer kazandığını görüyoruz. Yani, çağdaş ülkelerde globalleşmenin bir sonucu olarak muhasebenin önemli fonksiyonu olan iktisadî fonksiyonu ön plâna çıkmaya başlamıştı. İktisadî fonksiyonun anlamı bundan evvelki oturumlarda çok detaylı açıklandı. İktisadî fonksiyonu, artık muhasebe yönetenlere, idarecilere, idarede kendilerine yol gösterecek gerekli bilgileri, doğru bilgileri verme aşamasında olmalıdır. Bu bakımdan iktisadî fonksiyonu bugün için ön plâna çıkmış muhasebenin.

Diğer taraftan, hukukî fonksiyonu iktisadî fonksiyonuna paralel olarak gelişmekte ve hukukî açıdan da bir takım kayıpların ispatı yanı sıra, vergi kanunları veya diğer kanunlara uygun tutulması da hukukî fonksiyonunu yansıtır.

Diğer taraftan, hukukî fonksiyonu ve iktisadî fonksiyonuyla birlikte sosyal fonksiyonu da giderek ön plâna çıkıyor muhasebenin.

O bakımdan sözü fazla uzatmamak açısından bunları kısa geçiyorum.

Ve Türkiye’deki muhasebe sistemi, muhasebe uygulamalarına şöyle geriye doğru dönük olarak bir baktığımızda gördüğümüz şey, Türkiye’de ne iktisadî fonksiyon, ne hukukî fonksiyon ön plânda idi, Türkiye’de ön plânda olan malî fonksiyondur. Yani, Türkiye’de muhasebe vergi açısından bakılıyor, mükelleflerimiz veya müteşebbislerimiz vergiye ilişkin

¹ Konuşma metnidir.

olarak kayıtlarda tutuyorlardı. Bu ise, işletmelerin iktisadî fonksiyonlarını, yani muhasebeden beklentileri arka plâna atıyor, daha çok gelir sağlayıcı vergi kanunlarının emrettiği şekilde tutulma esasına doğru gidiyordu.

İşte bu şartlar altında devam eden muhasebe uygulamaları belli bir noktaya geldiğinde artık ihtiyaçlara cevap veremez hâle geldi ve Maliye Bakanlığı bir takım düzenlemeler yapma ihtiyacını hissetti. Maliye Bakanlığı bu düzenlemeleri yapmak için mi yaptı, yapmak zorunda olduğu için mi yaptı, buna biraz bakmak lâzım. Yani tenkit edilen konu, “Maliye Bakanlığı muhasebeyle neden ilgileniyor, niçin ilgileniyor, muhasebe Maliyenin ne işine gelir,” ki o, o günlerde yaşadığımız olaylardı ve hep bu tenkitleri alıyorduk.

Ancak, Maliyenin bu tür düzenlemelere girmeden önceki yapısını ve bu tür çalışmalara neden başladığını inceleyecek olursak, Maliyenin bu tür düzenlemeleri yapmak zorunda olduğunu görüyoruz.

Bunu da iki açıdan incelemek lâzım.

Bir, ekonominin genel yapısı açısından, bir de vergi kanunları açısından olaya baktığımızda önümüze çok önemli sorunlar ve problemlerin çıktığını, dolayısıyla muhasebenin ön plâna geçmesi zorunlu olduğunu görüyoruz.

Kısaca değinecek olursak, ekonomik yapıya şöyle bakacak olursak; ki Maliye Bakanlığı düzenlediği muhasebe uygulama genel tebliğlerle beklentilerini zaten açıklamıştır. Bugün de hâla o beklentiler geçerlidir.

O beklentileri gerçekleştirmek için yapmış olduğu düzenlemelerin altına, gerisine doğru bir bakacak olursak, ekonomik yapı son derece değişikliğe uğramış bir yapıdaydı. Yani, açık ekonomiye doğru bir geçiş ve kapalı ekonominin şartlarından çıkış vardı.

İhracat son derece önemli hâle gelmiş, yatırımlar büyümüş, diğer bir söyleyişle, işletmeler, küçük işletmelerden orta ölçekli işletmelere ve orta ölçekli işletmeden büyük işletmelere doğru kayma yapmıştı, büyümüşlerdi.

Bu bakımdan da artık Malîyeyle ilgili kanunlardaki düzenlemelerle yetinmesi mümkün değildir ve ihtiyaçlara cevap veremez hâle gelmişti. Bu, globalleşmenin de bir sonucuydu zaten. Bir taraftan Türkiye’deki ekonomik yapı zihniyet değişikliğinin bir sonucu, diğer taraftan zaten bu zihniyet değişikliğini yaratan globalleşmenin sonucuydu.

Bir de diğer açıdan baktığımızda olaylara, bu ekonomik değişimin getirdiği vergisel değişimler vardı; ki o zamanlar en önemli değişiklik Katma Değer Vergisinin yürürlüğe girmesiydi. Katma Değer Vergisinin yürürlüğe girmesiyle Türkiye’de beyan sistemi ve belge sistemi son derece önemli hâle geldi. Eğer siz bir Katma Değer Vergisinin Devlet Hazinesine gitmesini istiyorsanız, mutlaka belgeye bağlamanız gerekiyordu. Belgeye bağlayabilmeniz için de, daha evvelki şartlarda bazı düzenlemelerin yapılmasını gerekiyordu.

İşte Katma Değer Vergisinin gündeme gelmesiyle, gerek belge sisteminde, gerekse beyan sisteminde son derece önemli değişiklikler oldu. Mesela, faturaların basılması, ücretlere vergi iadesi gibi sistemlerle belge sistemi oturtturulmaya çalışılıyordu.

Ancak, bunun yanı sıra, bütün bu sistemi kurarken denetim de son derece önemli hâle gelmişti. Denetimin de yapılabilmesi için de elinizde son derece uygun ve gerçekleri yansıtan kayıtlara ihtiyacınız var. O günkü kayıtlara baktığımızda bunları tespit etmemiz mümkün değildi.

Nitekim, Sayın TÜRMOB Başkanımızın da dün söylediği gibi, bilânçoyu elinize aldığımızda, kasa, mal ve muhtelif borç, muhtelif alacaklardan ibaretti. Bu tablolarla, bu kayıtlarla denetimlerin yapılması mümkün değildi.

O bakımdan, o günkü şartlarda yine muhasebeye dönüp baktığımızda, muhasebe hangi kurallara göre işliyordu?

Bir taraftan vergi kanunlarındaki kurallara göre, bir taraftan Türk Ticaret Kanunu'ndaki kurallara göre, bir taraftan yeni yeni gelişmekte olan SPK mevzuatı nedeniyle düzenlenmiş olan bazı kurallara göre, diğer taraftan bir de KİT'lerin kendileri için düzenledikleri bir takım muhasebe kurallarına göre düzenleniyordu.

İşte ekonomideki gelişmeler ve vergi yapısındaki değişiklikler artık mevcut muhasebenin ihtiyaçlara cevap vermediğini gösterdi. İhtiyaçlara cevap verilmeyince ortak dil niteliğinde olmayan muhasebeden kimse bir şey anlamamaya başladı ve her birimin isteğine göre bilânçolar, malî tablolar düzenlenmeye başlandı. İşte bu kargaşayı ve olumsuzlukları önlemek için, Maliye Bakanlığı artık muhasebe sisteminin vergiden kopması gerektiğini biliyordu ve anlamıştı. Vergiler her ne kadar dünkü toplantılarda muhasebe verginin gölgesinde denildiyse de, muhasebe verginin gölgesinden bundan 10 sene önce çıkartılmıştır; muhasebe artık vergi için tutulması gereken ve vergide belirlenen kurallara göre tutulması gereken kurallar olmaktan çıkartılmıştır. Bu da ilk defa işte tek düze hesap plânı ve açıklamalarıyla ilgili ve muhasebe kurallarının benimsediği bir numaralı tebliğle gerçekleştirilmişti.

Dolayısıyla, tek düzen hesap plânı ve muhasebe ilkelerini benimseyen düzenlemeleri Maliye Bakanlığı bir zorunluluk olarak yapmak zorunda kalmıştır. Ve Maliye Bakanlığının yaptığı tek düzen hesap plânı açıklamaları ve tebliğlerini inceleyecek olursanız, Maliye Bakanlığı bu düzenlemelerinde hiçbir zaman vergiyi ön plâna almamıştır.

Nitekim, Sayın Hocam da burada, çalışmalarını yapanlar, Maliye Bakanlığı sadece bu işin sekreterliğini yapmıştır. Ve bütün amacı, Türkiye'de tüm firmalara uygulanabilecek ve tek olarak herkese aynı dili söyleyebilecek, herkes baktığı zaman malî tablolardan aynı sonuçları çıkartabilecek bir yapıya kavuşturulmak istenmiştir muhasebe sistemi. Ve bu nedenle de tüm birimlerden temsilciler çağrılarak bu tek düze hesap plânı ve kurallar, tebliğler hazırlanmaya çalışılmıştır.

Uygulamaya konulan bu tebliğin bugün için mükemmel olduğu söylenilebilir mi? Belki bugün bazı aksaklıkları vardır, bazı noksanlıkları vardır ama, o günkü şartlarda o günün ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte hazırlanmıştı. Ve o günden sonra da Maliye Bakanlığı bu tür uygulamaların içine fazla girmemeye çalışmıştır.

Nitekim, Maliye Bakanlığı bütün firmalara uygulanacak ve tek düzen olarak herkesin anlayabileceği lisan yaratmak çabasında olduğu için, vergiyi arka plâna atmış öncelikle malî tabloların çıkartılması ve muhasebe standartlarına uygun bir malî tabloların

çıkartılmasından sonra vergisel işlemlerin gelmesini benimsemiştir. O bakımdan da Maliye Bakanlığının artık vergiyle muhasebeyi ayırdığını kesinlikle söyleyebiliriz.

Dolayısıyla değerli konuklar, ekonomik gelişmelerin bir sonucu olarak hazırlanan bu tablolardan ve muhasebe ilkelerinden Maliye Bakanlığının beklediği, açık olarak, şeffaf, olaylarla kayıtların aynı olduğu ve herkesin aynı şeyi anladığı tabloların düzenlenmesini yaratmak olmuştur.

Peki bunu yaratmakla Maliye Bakanlığı bir başkasına hizmet etmek amacını mı gütmüştür? Hayır, bunu gütmekle birlikte kendi amacını da ön plâna almıştır. Maliye Bakanlığının bundan beklediği, denetlenebilir tabloların ve denetlenebilir muhasebenin yaratılmasıdır; bugün için de hâlâ bunu bekliyor.

Ve eğer denetlenebilir, karşılaştırılabilir şeffaf tablolar ve kayıtlar tutulduğu takdirde denetleme süreci son derece kısa olacak ve denetlemeden daha etkin bir sonuç beklenecek.

Diğer taraftan, denetlemeyi böyle hızlandırıp çabuklaştırırken, Maliye Bakanlığının çok önemli bir beklentisi daha vardı; genel kabul görmüş muhasebe prensiplerine göre hazırlanmış bilânçolardan ve kayıtlardan daha iyi maliye politikasını tespit edebilecekti, daha gerçekçi vergi toplayabilecekti ve daha adil olma imkânına kavuşacaktı.

İşte bu beklentilerin çerçevesinde Maliye Bakanlığı bu düzenlemeleri yaptı ve bu düzenlemelerin sonucunda bugünkü tek plân hesap plânı uygulamaları ortaya çıktı. Her ne kadar tenkit edilse de, ben Türkiye açısından yeni bir başlangıcı yarattığını, yeni bir başlangıç olduğunu düşünüyorum. Bundan sonra bunun geliştirilmesi artık meslek örgütlerine aittir. Meslek örgütleri ve sahipleri buna sahip çıkarak bunu geliştirmek, bunu yenilemek ve dünya şartlarına uygun muhasebe standartlarını yaratmak zorundadır ve bu çalışmalar da bu yönde gitmektedir.

Değerli konuklar, bu açıklamalardan sonra Maliye Bakanlığının beklentileri açısından, muhasebeden beklentileri ve muhasebeciden daha çok beklentileri açısından bir şey söylemek istiyorum.

Dünden beri tartışılan bir konu var, muhasebeden biz genel olarak iyi sonuç bekliyorsak, iyi sonuçlar almak istiyorsak, muhasebecinin iyi yetişmiş olması gerekir. Muhasebecinin iyi yetişmiş olması; ki muhasebeci artık kayıt tutan ve kayıtları kontrol eden kişi olmaktan çıkartılması gerekir. Muhasebeci, kayıt tutan, tarafsız olarak denetleyen, bilgi üreten ve üretilen bilgilerden yöneticiyi ve yatırımcıya yön gösteren kişi hâline getirmek zorundayız.

Bilebildiğim kadar, gördüğüm kadarıyla da TÜRMOB bünyesinde son derece yoğun bir şekilde eğitim çalışmalarına yön veriliyor, çalışmalar yapılıyor. Ancak, çünkü açıklamalardan yine öğrendiğimiz kadarıyla hâlâ muhasebecilerin eğitime ihtiyaçlarının olduğunu görüyoruz. Yanlış hatırlamıyorsam, yüzde 50 civarında muhasebeci olduktan sonra hiç eğitim görmemiş muhasebecilerimizin olduğu söylendi.

İşte ne kadar iyi muhasebe sistemi hazırlarsanız hazırlayın, eğer onun uygulayıcısını iyi yetiştiremezseniz sonuç almanız mümkün değil. O bakımdan yapılacak tek şey, muhasebeci ve muhasebeyi birlikte ele alıp ve bunun sahibi de artık emanetin teslim edilmesi

gereken örgütün kendisidir. Örgüt sahip çıkacaktır, ki başlamıştır, çıkıyordur, çeşitli düzenlemeler yapmaktadır.

Bundan sonra muhasebe ve muhasebeyle ilgili hiçbir devlet kuruluşunun kalkıp da düzenleme yapmasına gerek yoktur kanımca. O devlet kuruluşlarıyla birlikte ilgili kurum artık düzenlemeleri yapmalı ve ortak noktaları tespit etmelidir. Ama, bütün tespit edilenler her kurum için aynen uygulanacak anlamında söylemiyorum bunu, herkesin mutlaka kendi ihtiyacına göre mutlaka bazı düzenlemeler yapacaktır; ama ortak noktaları ve ana kuralları mutlaka ve mutlaka Türkiye Muhasebe Standartlar Kurulu tarafından tespit edilmeli, bu da mutlaka, uluslar arası düzenine uygun olarak yapılmalıdır.

Son zamanlardaki enflasyon muhasebesi hakkında Maliye Bakanlığının bazı çalışmalarından bahsetmek istiyordum, bazı beklentilerinden bahsetmek istiyordum, ancak zamanım dolduğu için ona giremiyorum. Eğer mümkün olursa tartışmalar sırasında bilebildiğim ölçülerde açıklamaya, sorulara cevap vermeye çalışırım.

Sonuç olarak söyleyebileceğimiz; Türkiye’de artık muhasebe sisteminin, muhasebenin uluslar arası standartlara uygun hâle getirilmesi kaçınılmazdır. Ve modern vergiciliğin, modern vergi sistemlerinin de standartlara göre tutulmuş muhasebe verilerinden hareket ederek vergi sistemini kurmak zorunluluğu vardır. Artık dünyanın gidişi budur; ortak bir muhasebe sistemi, muhasebe standardı, bu ortak standartlardan hareketle uygulanacak vergi sistemini oluşturmaktır. Ve bu giderekte dünyada uygulanmakta, Türkiye’de de artık kısmen bu yöne doğru intibak sağlanmış durumdadır.

Ve yine söylüyorum; muhasebeci ve muhasebecilik eğitiminin son derece önemli olduğunu düşünüyorum. Eğer muhasebecilik ve muhasebe konusundaki eğitimlerimize hız verebilirsek; ki muhasebe ve muhasebecilik eğitimi yapılmıyor değil, çok iyi yapılıyor bu TÜRMOB tarafından. Ama, biz denetçiler olarak, hesap uzmanları olarak taşraya gittiğimizde, İstanbul gibi büyük şehirlerden ziyade taşrada gördüğümüz muhasebeciliğin henüz daha tek düzen hesap plânının bile tam olarak uygulanmadığını görüyoruz.

Ve şunu açıklıkla söyleyeyim, yine bazı yerlerde karşılaştığımız olaylar: Muhasebecilerimiz bilânço usulüne geçmekten korkuyorlar, ellerinden geldiğince işletme hesabı esasında göre defter tutmaya yönlendiriyorlar mükellefleri. Neden? Alacakları para daha fazla muhasebe bilânçosunda tutsalar, ama kendilerine güveni yok. Muhasebede hata yapacaklarını sanıyorlar, muhasebeyi tam anlamıyla tutamayacaklarını, karşılına bir sürü problem geleceklerine inanıyorlar, onun için de bundan kaçınıyorlar. İşte bu korkunun yenilmesi, bunun gerçekleştirilmesi ancak eğitimle olacaktır.

Eğitimin de bugün için sahibi, üniversitelerden gelen öğrencilerin belirli bir tabanı olduğu gerçek, bundan sonra eğitim de örgütlere düşmektedir. Örgütlerde elinden geleni yapıyor. Ancak, bilemiyorum yapılıyor mu, bölgesel eğitimlere ve hatta küçük kazalardaki muhasebeciye kadar sürekli eğitime tâbi tutulmasında yarar var diyorum.

Hepinize saygılar sunuyorum. Teşekkür ederim.